

Inleiding

‘Als het maar geen Marokkaan is,’ verzucht Ahmed Aboutaleb. Het is dinsdagochtend 2 november 2004. Burgemeester Job Cohen heeft een klein gezelschap in de Amsterdamse Stopera, onder wie Aboutaleb, net verteld wat hij via de telefoon heeft vernomen: regisseur, columnist en islamcriticus Theo van Gogh is op straat neergestoken. Niet veel later wordt de vrees van Aboutaleb werkelijkheid. De moordenaar is Mohammed Bouyeri, een Marokkaanse Amsterdammer wiens familie afkomstig is uit dezelfde streek als waar hij zijn eigen jeugd heeft doorgebracht. Het maakt Aboutaleb woedend. Hoe is het mogelijk dat twee mannen met een vergelijkbare uitgangspositie zo totaal verschillend in het leven staan? Die woede verwerkt hij in een tekst voor een toespraak, die hij zal gaan houden tijdens een herdenkingsbijeenkomst in de Al-Kabirmoskee. Hij schrijft het verhaal in één ruk. Als hij klaar is, twijfelt hij. Kan hij dit maken? Hij stuurt de tekst naar Cohen. Als Aboutaleb de papieren terugkrijgt staat er alleen ‘moedig’ in de kantlijn.

Een dag na de moord spreekt hij de toespraak uit, vooraan in de gebedsruimte van de moskee, zittend aan een lange tafel. ‘Wie niet met de Nederlandse samenleving en haar verworvenheden mee wil doen, kan beter zijn koffers pakken,’ zegt Aboutaleb. Hij richt zijn woorden tot een gezelschap dat bestaat uit moskeebezoekers, politici en verte-

genwoordigers van maatschappelijke organisaties. Voor hem op tafel staat ook een flink aantal microfoons. Heel Nederland luistert mee. ‘Laat uw geloof niet jatten, laat uw geloof niet gijzelen door fanatici!’

De vaste bezoekers van de moskee laten de woorden over zich heen komen. De meeste moslims betreuren de moord op Theo van Gogh niet alleen, maar zijn net als Aboutaleb bang dat de identiteit van de dader grote gevolgen oplevert voor de islamitische gemeenschap. Sommige migranten verstaan de woorden van Aboutaleb niet eens echt goed, daarvoor is hun kennis van de Nederlandse taal te slecht. Maar de aanwezige journalisten hebben hun oren gespitst. ‘Adieu! Er vertrekken elke dag vliegtuigen,’ herhaalt hij voor de camera van stadzender AT5 tijdens een stille tocht van de moskee naar de plek van de aanslag.

De toespraak wordt een dag later breed uitgemeten in de kranten. Niet alleen omdat die ondubbelzinnig en bijzonder is, maar ook omdat die uit de mond komt van Aboutaleb, een moslim en migrantenzoon die bovendien lid is van de PvdA. Dat iemand zoals hij zich kritisch uitlaat over fundamentalistische moslims, is precies waar de vele geschrokken mensen behoefte aan hebben.

Ruim tien jaar later zal hij het nog eens doen, dan als burgemeester van Rotterdam. ‘Als je het hier niet ziet zitten, omdat je humoristen niet ziet zitten die een krantje maken, ja... Mag ik het zo zeggen: rot toch op!’ zegt hij in januari 2015 na de aanslag op de redactie van tijdschrift *Charlie Hebdo* in Parijs. Weer verwoordt Aboutaleb in een emotionele reactie wat de wereld wil horen. Een paar maanden later staat hij in het Witte Huis om uit te leggen hoe radicalisering en extremisme aangepakt moeten worden. In Nederland is hij inmiddels de populairste politicus van het land.

Ahmed Aboutaleb is een Marokkaanse Nederlander die op zijn vijftiende terecht kwam in een Haagse achterstandswijk, zonder dat hij een woord Nederlands sprak. Desondanks werd hij in de jaren tachtig journalist en in de jaren negentig ambtenaar. Rond de eeuwwisseling was hij de nationale spreekbuis en belangenbehartiger van migranten. Na een korte tijd als topambtenaar in Amsterdam maakte hij in 2004 de overstap naar de politiek door wethouder te worden in diezelfde stad. Hij kwam in 2007 in het kabinet en in 2009 werd hij de eerste islamitische burgemeester van een grote stad in Europa.

Wat verklaart dat uitgerekend deze zoon van een gastarbeider als eerste in één generatie voor elkaar heeft gekregen wat de meesten, migrant of hier geboren, in drie generaties niet lukt? Hoe komt het dat Aboutaleb is uitgegroeid tot een politicus die precies kan verwoorden wat een grote groep mensen voelt, terwijl hij tegelijkertijd impopulair is geworden bij veel Nederlanders die net als hij een migratieachtergrond hebben? En wat maakt zijn burgemeesterschap tot een succes?

Zelf heeft Aboutaleb de afgelopen dertig jaar zijn eigen verhaal in oneindig veel delen en varianten verteld. Hij houdt ervan om herinneringen te delen over zijn jeugd in Marokko, om te verwijzen naar zijn tijd op de lagere technische school (Its) of te vertellen over zijn bezoek aan het Witte Huis. De Rotterdamse burgemeester is een verhalenverteller pur sang: zijn liefde voor taal en de boodschap die hij ermee de wereld in kan sturen is de sleutel tot zijn succes.

Dit boek geeft inzicht in het karakter en de ontwikkeling van Ahmed Aboutaleb en kijkt daarbij verder dan zijn eigen perspectief. Niet alleen de successen komen aan bod, maar ook de tegenslagen en de prijs die hij betaalde voor zijn indrukwekkende carrière.

Aboutaleb was in de jaren zeventig een van de vele Marokkanen die in het kader van gezinshereniging migreerden. Waar Nederland in 1972 nog maar 20.000 Marokkaanse Nederlanders telde, waren dat er in 2018 bijna 400.000, oftewel 2,3 procent van de Nederlandse bevolking. Aboutalebs verhaal kan niet los gezien worden van de geschiedenis van deze groeiende groep nieuwkomers, hun integratie in de Nederlandse samenleving en de problemen die dat soms opleverde. Het is dé kwestie geworden die inmiddels al decennialang het maatschappelijk debat domineert en die de samenleving en de politiek sinds de jaren zeventig onmiskenbaar heeft veranderd. De stellingen die Aboutaleb betrok in deze nationale discussie waren bepalend voor het verloop van zijn carrière en zijn privéleven. Dit boek laat zien hoe Aboutaleb kon uitgroeien tot een van de populairste politici van het land, terwijl de Marokkaanse gemeenschap in de loop van de jaren juist te maken kreeg met steeds meer stigmatisering en een vijandig politiek klimaat.

Schrijven over integratie vereist bepaalde termen om migranten en hun nakomelingen te omschrijven. Het lastige is dat termen in de loop der tijd een andere lading kunnen krijgen. Zo stond Aboutaleb rond de eeuwwisseling, toen hij directeur was van multicultureel instituut Forum, bekend als beroepsallochtoon. Inmiddels is de term allochtoon beladen, maar rond de eeuwwisseling was het een geaccepteerd woord voor mensen met een migratieachtergrond. Het woord betekent letterlijk ‘van een ander land’ en raakte ingeburgerd toen het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) deze term ging gebruiken in de officiële statistieken. Vanaf 2008 neemt het gebruik van de termen ‘allochtoon en autochtoon’ af en in 2016 wordt de term officieel afgevoerd door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en het CBS. Nederlanders met een

migratieachtergrond verschillen zoveel van elkaar dat ze niet meer te vangen zijn onder de overkoepelende term ‘allochtonen’, vindt de WRR. De term heeft bovendien een uitsluitend karakter gekregen.

Toch is de term anno 2019 nog niet uit het discours verdwenen. Ook in dit boek zullen wij de term allochtoon nog hier en daar gebruiken; evenals de term ‘niet-westers’, die ook uit de gratie is geraakt van de WRR en het CBS. De reden daarvoor is dat deze termen gedurende de periodes die wij beschrijven nog niet beladen waren en veel gebruikt werden, ook door officiële instanties: het past bij het tijdsbeeld dat in dit boek naar voren komt.

Aboutaleb staat nog midden in het leven. Dit boek is dan ook nadrukkelijk geen uitputtende biografie, maar het resultaat van een journalistiek en historisch onderzoek naar de facetten die Aboutaleb tot de opmerkelijke man hebben gemaakt die hij nu is.

Wij willen inzicht geven in Aboutalebs leven via thematische hoofdstukken, maar daarbij verliezen we de chronologie niet helemaal uit het oog. Allereerst gaan we terug naar zijn jeugd in Marokko en zijn jaren in een Haagse achterbuurt waar hij Nederland leert kennen en worstelt met de taal (hoofdstuk 1). We beschrijven zijn ambitie, die hem van een journalist in een ijverige ambtenaar verandert die uitgroeit tot het boegbeeld van de migrantengemeenschappen in Nederland (hoofdstuk 2). Daarna volgt zijn overstap naar de politiek en onderzoeken wij zijn relatie tot de PvdA (hoofdstuk 3). Cruciaal voor het succes van de bestuurder Aboutaleb is het verbond dat hij sluit met Leefbaar Rotterdam (hoofdstuk 4). Hij weet waardering af te dwingen als burgemeester door veiligheid en regels altijd voorop te stellen (hoofdstuk 5). Wij geven een kijkje in zijn

privéleven, iets wat hij grotendeels afgeschermd houdt (hoofdstuk 6). Daarna laten we zien hoe Aboutaleb excelleert in zijn contact met de Rotterdammer en zijn inzet voor de havenstad (hoofdstuk 7). Het verhaal over Aboutaleb zou niet compleet zijn zonder zijn religieuze overtuiging uit te diepen (hoofdstuk 8). En we besluiten met de ingewikkelde verhouding die Aboutaleb heeft met de migrantengemeenschap waaruit hij voortkomt (hoofdstuk 9).

Om een onafhankelijk verhaal over Aboutaleb te kunnen vertellen hebben wij ruim zeventig interviews afgenomen en diverse (audiovisuele) archieven geraadpleegd. Een verdere verantwoording van het bronnengebruik staat achter in dit boek. Aboutaleb heeft zelf geen medewerking verleend.

Gedurende zijn hele leven zijn er allerlei labels geplakt op de identiteit van Aboutaleb. Toen hij in Nederland arriveerde was hij een Marokkaan en een islamiet. Daarna veranderde hij van een multiculti-journalist in een ‘beroepsallochtoon’ en ontwikkelde hij zich tot een Rotterdamse topbestuurder met een migratieachtergrond die ook nog ‘een beetje salafist’ is. In *de Volkskrant* zegt Aboutaleb in 2008 het soms vermoeiend te vinden dat er altijd wordt gerefereerd aan zijn unieke achtergrond. ‘Het is de prijs die je betaalt als je altijd de eerste bent.’ Aboutaleb gaat ervan uit dat het voor degenen die na hem komen makkelijker zal zijn. ‘Al hangt hun lot wel af van de vraag of ik het goed doe.’

Van Marokko naar de Molenwijk

Hoewel het pauze is op de Technische School Laakkade, zit de zeventienjarige Ahmed Aboutaleb toch binnen in een klaslokaal te luisteren naar meneer Kaptein, zijn leraar. In de klas zitten nog drie andere jongens uit de c-stroom, het hoogste niveau van de lts, maar het overgrote deel van Aboutalebs klasgenoten staat buiten te kletsen.

Het is 1978. De protestants-christelijke school staat in het Haagse stadsdeel Laak, dat bestaat uit een aantal armoedige buurten waaronder de Molenwijk, waar Aboutaleb woont met zijn ouders, broertje en zussen. Wrakken van auto's en bromfietsen ontsieren het straatbeeld, kinderen spelen tussen het huisvuil en hier en daar zijn er huizen dichtgemetseld of dichtgespijkerd: de Haagse Molenwijk heeft in die tijd alle kenmerken van een achterstandsbuurt.

De wijk, waar ooit het galgenveld van Den Haag lag, ligt ingeklemd tussen de rivier de Laak, een drukke uitvalsweg naar Rotterdam en een sloot. In de jaren twintig werden er sociale huurwoningen neergezet om laagopgeleide gemeenteamttenaren te huisvesten. Maar de woningen zijn erg klein opgezet en in de jaren zestig verhuizen de rijkere families uit de buurt naar nieuwe wijken. Terwijl andere Haagse buurten vernieuwd worden, gebeurt er in de Molenwijk weinig.

Via de gemeente komen gastarbeiders en hun gezinnen in de wijk terecht. Plannen uit 1972 om de woningen te

renoveren stranden, omdat ze onuitvoerbaar zijn: er is in de huizen simpelweg te weinig ruimte om keukens te vergroten en douches in te bouwen. De verpaupering zet in. Het aantal migranten in de wijk neemt toe tot 30 procent, in sommige delen is het in 1978 zelfs 40 procent. Meer dan de helft van de gezinnen in de wijk verdient minder dan het minimumloon. Gemiddeld hebben kinderen een leerachterstand van een jaar en velen maken hun school niet af, schrijft *NRC Handelsblad* in die tijd: 'Buitenlandse kinderen, die op de lagere school niet die extra begeleiding krijgen die ze nodig hebben, zijn de eerste slachtoffers.'

Aboutaleb haakt niet af. Hij spijbelt nooit, werkt desnoods tot middernacht om zijn huiswerk af te maken en woont in de pauzes de extra lessen bij die meneer Kaptein geeft. Hij zuigt zo graag alle kennis op die er voorhanden is, dat hij zich er zelfs aan stoort dat zijn klasgenoten, veelal witte jongeren uit Haagse arbeidersgezinnen, in de pauze buiten staan te kletsen over de nieuwste Puch of over meisjes. Zielig vindt hij ze, zegt hij decennia later in een interview met de *VPRO*. Waarom zou je praten over het opvoeren van dure brommers, als je ook kunt luisteren naar de verhalen van meneer Kaptein over het uitdijende heelal of de relativiteitstheorie van Einstein? Daar heb je tenminste wat aan, denkt hij.

Het is niet de eerste en ook niet de laatste keer dat Ahmed Aboutaleb merkt dat hij een stuk ambitieuzer is dan de meeste mensen in zijn omgeving. Migrantenvrouwen hebben veelal drie generaties nodig om moeiteloos mee te draaien in de Nederlandse samenleving, stelt onder meer socioloog Han Entzinger. Maar dankzij zijn gedrevenheid lukt het Aboutaleb om in een mensenleven alle noodzakelijke stappen te zetten om toe te treden tot de Nederlandse elite.

Zijn carrière is indrukwekkend. Niet alleen afgezet tegen zijn jeugd in het Marokkaanse Rifgebergte, maar ook tegen zijn jonge jaren in de Molenwijk, waar hij de onderkant van de Nederlandse samenleving leert kennen. Het lukt hem uiteindelijk om zich eraan te ontworstelen en de basis te leggen voor zijn latere succes.

Aboutaleb is zich bewust van het grote contrast tussen het begin van zijn leven en zijn huidige positie als burgemeester. Hij beseft dat zijn levensverhaal onalledaags is en bewondering oproept. Hij refereert daarom vaak aan zijn jeugd. In toespraken en debatten, maar ook in de dagelijkse omgang met mensen die hij tegenkomt. Regelmatig haalt Aboutaleb herinneringen op aan meneer Kaptein van de protestants-christelijke Iets, die hij ziet als een van zijn mentoren. Maar vaker nog grijpt hij terug op zijn vroege jeugd in Marokko. Presentatiecoach Lars Duursma raadt politici en topbestuurders meestal af om te vaak of te lang over zichzelf te praten. ‘Maar Aboutaleb komt ermee weg, omdat zijn verhalen fascineren.’

Ahmed Aboutaleb wordt geboren op 29 augustus 1961 in Beni Sidel, een plaats in het Rifgebergte. Het rotsachtige gebied is droog, het land is lastig te bewerken en de bewoners zijn straatarm. Ook de ouders van Aboutaleb, Mohamed en Mimouna, hebben het niet breed. Mohamed Aboutaleb is imam. Zijn inkomen bestaat uit de bijdragen van de lokale gemeenschap. Aangezien de mensen in Beni Sidel begin jaren zestig zelf nauwelijks rond kunnen komen, stellen die giften niet al te veel voor. Mohamed klust daarom tijdens de oogst bij als landarbeider. Ook bewerkt hij eigen stukjes grond, maar dat levert weinig op. Het gezin leeft in twee kamers van een gebouw waarin meerdere gezinnen samenleven. De maaltijden bestaan uit aardappe-

len, brood en peulvruchten met een beetje olie en suiker om het wat smakelijker te maken.

Aboutaleb is nog maar een peuter als zijn ouders in geldnood komen. Mohamed ziet zich uiteindelijk genoodzaakt om in Algerije te gaan werken. Het is in die tijd heel normaal voor Marokkanen uit het noorden om seizoensarbeid te verrichten in Algerije. In het buurland is namelijk volop werk op de boerderijen van Franse kolonisten. Ook Mohamed werkt bij een Franse boer. Deze brengt hem op het idee om naar Frankrijk te vertrekken, waar hij meer kan verdienen. Daarvoor moet hij wel eerst een paspoort kopen waarmee hij naar Europa kan reizen.

Begin jaren zestig is emigreren vanuit Marokko niet eenvoudig. Arme boeren moeten lokale hoogwaardigheidsbekleders omkopen om geldige reisdocumenten te ontvangen. Gezinnen moeten vrijwel al hun bezittingen verkopen om het vereiste bedrag bij elkaar te kunnen leggen. Ook Mohamed betaalt veel geld voor zijn paspoort. Hij heeft bovendien geld nodig om mensen om te kopen, opdat de reis naar Europa niet al te moeizaam zal verlopen.

In 1963 vertrekt Mohamed met de boot naar Spanje en neemt daar de trein naar de Pyreneeën, waar hij aan de slag kan in de bouw. Zijn vrouw en kinderen blijven achter in Marokko. Het zware werk in de koude winters van de Franse Pyreneeën valt Mohamed niet mee. Hij trekt verder naar Nederland, waar familie van hem zich eerder al heeft gevestigd in Den Haag.

Mohamed is niet de enige Marokkaan uit de Rif met deze migratiegeschiedenis. Uiteindelijk zijn relatief weinig Marokkaanse arbeidsmigranten in Nederland gekomen via de officiële werving die georganiseerd werd tussen 1969 en 1973. De meeste Marokkanen kwamen al eerder: zij ver-

trokken uit hun thuisland om elders meer geld te verdienen.

Het ging grotendeels om Marokkanen uit de Rif. Nadia Bouras schrijft erover in haar proefschrift *Het land van herkomst*. Vaak is Nederland niet de oorspronkelijke bestemming van Marokkaanse migranten, stelt zij: veel Riffijnen werden geworven door Frankrijk, Duitsland en België om in de mijnen te komen werken. Aangezien dat werk zwaar was en Nederland door verwanten warm werd aanbevolen, reisden veel Marokkanen uit de Rif door naar Nederland. Daar konden ze direct aan de slag en vonden ze onderdak in een pension.

Het leidde tot kettingmigratie: Marokkanen reisden andere Marokkanen achterna in de hoop dat de verhalen over de goede verdiensten klopten. Ze vestigden zich bij elkaar, omdat ze elkaar konden helpen met het vinden van werk en huisvesting.

Wat dat betreft heeft Mohamed Aboutaleb weinig geluk. De familiebanden leveren hem niets op en de eerste avond moet hij in de buurt van station Hollands Spoor zijn horloge verkopen om niet op straat te hoeven slapen. Uiteindelijk komt hij terecht in een pension in de Haagse Bilderdijkstraat, waar hij tijdelijk een matras huurt.

Werk vindt hij snel: hij gaat aan de slag in de schoonmaak en in de horeca. Hij stuurt geld richting Marokko en zo krijgt zijn gezin in Beni Sidel het halverwege de jaren zestig iets beter. Aboutalebs opa, die vanwege Mohameds vertrek de taak heeft om het gezin te beschermen, kan van het geld een huis bouwen. Het gezin kan daardoor vertrekken uit het wooncomplex. Zo wordt het leven voor Aboutaleb en de drie zussen die hij dan heeft wat comfortabeler, vertelt hij decennia later in een terugblik op zijn jeugd in een interview met de VPRO. Het gezin kan zelfs geregeld

een stuk fruit of vlees kopen met het geld uit Europa.

Toch zijn de omstandigheden waarin Aboutaleb opgroeit naar westerse maatstaven nog altijd armoedig. Het huis van de familie Aboutaleb ligt in Arinou Amedghar, in het hoge gedeelte van Beni Sidel. Het is een geïsoleerde, dunbevolkte plek. Stromend water, riolering of elektriciteit zijn er niet. Voor huishoudelijk gebruik vangt de familie regenwater op in een gat dat Aboutalebs opa, een veteraan, heeft gemaakt van dynamiet. Het dichtstbijzijnde drinkwater is te vinden op 3 kilometer afstand. Talloze keren maakt Aboutaleb met een muilezel de tocht naar de bron om kruiken en jerrycans te vullen met 50 liter water. Anderhalf uur heen, anderhalf uur terug. 's Nachts slaapt hij niet in een bed, maar op een mat met een klein tapijt eroverheen.

Aboutaleb wordt opgevoed door zijn moeder en zijn opa. De laatste is soms hardhandig. Zo aarzelt hij niet om Aboutaleb als hij een jaar of negen is een paar flinke klappen te geven als hij op de markt een net gekochte meloen uit zijn handen laat vallen.

Zijn vader ziet Aboutaleb hooguit twee weken per jaar. Aboutalebs opa neemt de belangrijkste beslissingen en beschermt het gezin met zijn karabijn tegen de buitenwereld. De harde werkelijkheid van Beni Sidel is in de jaren zestig namelijk dat een gezin zonder man in huis grote risico's loopt.

Soms duurt het wel twee jaar voordat Aboutalebs vader weer genoeg geld heeft om af te reizen naar zijn thuisland. Net als andere Marokkaanse migranten neemt hij dan geld en kleding mee naar huis. Tot Aboutalebs frustratie komt zijn vader altijd met kleren aanzetten die veel te groot zijn.

Het is in die tijd geen zeldzaamheid dat kinderen in de Rif opgroeien zonder hun vader omdat deze is gaan werken in Europa. Bouras beschrijft in haar proefschrift hoe

vrouwen jarenlang gescheiden leefden van hun man en inwoonden bij hun schoonfamilie, zoals de tradities het voorschreven. Dit was zelden een situatie waar deze vrouwen gelukkig mee waren, vandaar dat zij bewust of onbewust druk uitoefenden op hun man om zich weer bij het gezin te voegen, desnoods door het gezin te laten overkomen.

Tussen zijn bezoeken door heeft Mohamed Aboutaleb, net als andere Marokkaanse arbeiders in Nederland, aanvankelijk slechts contact met zijn gezin via brieven. Telefoons zijn er in die tijd weinig. De brieven die hij en andere migranten naar Marokko sturen doen er soms weken over om op de juiste bestemming te arriveren. Ze worden gestuurd naar centraal gelegen marktstadjes en van daaruit verspreid. Het is voor de afzenders altijd weer de vraag of hun post is aangekomen. De brieven die Aboutalebs vader naar zijn gezin stuurt, kunnen vaak niet meteen worden voorgelezen, omdat zijn moeder en opa niet kunnen lezen. Het gezin is dus afhankelijk van vrienden en familie die dat wel kunnen. Het belang van lezen wordt Aboutaleb zo al op jonge leeftijd duidelijk. Om de communicatie makkelijker te maken, stuurt zijn vader later cassettebandjes waarop hij een boodschap heeft ingesproken. Zodra Aboutaleb kan lezen, ontfermt hij zich over de brieven van zijn vader.

Aboutaleb leert op jonge leeftijd niet alleen het nut van geschreven taal, hij raakt ook onder de indruk van poëzie. De dichtkunst is in de Arabische wereld van de jaren zestig overal: op school en op straat. Losse dichtregels en citaten zijn onderdeel van gesprekken en gedachtewisselingen. Regelmatig worden er ook gedichten gezongen en begeleid met een muziekinstrument, zoals een luit. De gedichten worden van generatie op generatie overgedragen. Het ritme en rijm staan dan ook helemaal in dienst van de overlevering. 'Poëzie is een gebruiksvoorwerp,' zegt Ahmed

Aboutaleb decennia later over dichtkunst in de Arabische wereld in een interview met Eurostory.nl.

Het is vooral de kracht van taal die Aboutaleb boeit, de beelden en klanken die woorden kunnen oproepen. Hij droomt er als jonge tiener van om dichter te worden en probeert zelf gedichten te schrijven. Aboutaleb ziet zichzelf ooit in Bagdad studeren, omdat hij weet dat daar de beste dichters vandaan komen. Hij beleeft er veel plezier aan om 's avonds, via een radiootje dat zijn vader bij een bezoek voor hem heeft meegenomen uit Nederland, te luisteren naar een radiofeuilleton op rijm van hoorspelschrijver Mohamed Hassan Al-Jundi. Het hoorspel gaat over een held met bovennatuurlijke krachten die ten strijde trekt tegen het kwade. Aboutaleb geniet niet alleen van de dichtkunst, maar leert er als Berberse jongen ook beter Arabisch van.

Aboutaleb is een van de ijverigste, beste leerlingen op de dorpschool. Terwijl andere jongens op vogels jagen of voetballen, zit hij op de grond aan een laag houten tafeltje in de schaduw van een boom zijn huiswerk te maken. En als twee spijbelende leeftijdsgenoten hem op een dag op een intimiderende manier ervan proberen te weerhouden om naar school te gaan, ontloopt hij ze voortaan door eerder weg te gaan of een andere route te nemen. Hij moet en zal naar school.

Zijn moeder spaart geld om hem naar het internaat in de stad Nador te kunnen sturen en als Aboutaleb twaalf jaar is, is het zover. Het is nogal een overgang: van de dunbevolkte afgeplatte berg naar de grote drukke stad, 24 kilometer verderop. Hij kan er verblijven bij familie, die het zelf ook niet breed heeft.

Als Aboutalebs opa overlijdt in 1973, is hij als oudste zoon de enige die administratieve handelingen voor het

gezin mag verrichten. Hij moet het geld dat zijn vader vanuit Nederland opstuurt, ophalen bij het postkantoor. De verantwoordelijkheid die hij als jonge puber al krijgt als oudste man binnen het gezin, maakt hem vroeg zelfstandig. Toch blijft het een probleem dat er geen volwassen man is om het gezin te beschermen.

Ondertussen lijdt Marokko onder de oliecrisis die in 1973 is uitgebroken. Het land heeft meer last van de hoge olieprijs dan Europa en ook politiek bevindt het land zich in onrustig vaarwater. Terugkeren is voor arbeidsmigranten dus risicovol. Inmiddels zijn er in Nederland mogelijkheden gekomen om gastarbeidersgezinnen te herenigen.

Net als veel andere Marokkaanse migranten besluit Mohamed Aboutaleb om zijn gezin naar Nederland te halen. Maar dat lukt niet op stel en sprong. Om voor gezinshereniging in aanmerking te komen moet de aanvrager namelijk voldoen aan drie voorwaarden. Hij moet minstens twaalf maanden in Nederland hebben gewerkt en er legaal hebben gewoond. Ook moet hij kunnen aantonen dat hij nog minstens een jaar werk in het vooruitzicht heeft in Nederland. De derde voorwaarde is dat hij moet beschikken over woonruimte voor zijn gezin. Vooral deze laatste eis vormt een struikelblok voor veel Marokkaanse gastarbeiders. Hun gezinnen zijn relatief groot, waardoor het lastig is om geschikte huisvesting te vinden. Nederlandse huurwoningen zijn nu eenmaal niet gebouwd voor gezinnen met vijf of zes kinderen, en woningen waar wel genoeg ruimte is, zijn niet te betalen voor gastarbeiders.

De veertienjarige Aboutaleb is enthousiast over migreren naar Nederland. Hij kent Nederland al een klein beetje dankzij de View-Master die hij begin jaren zeventig van zijn vader cadeau heeft gekregen. Via deze stereokijker met

toeristische dia's heeft hij in Marokko al de kaasmarkt van Alkmaar, het stadhuis van Gouda, het Binnenhof en de Pier van Scheveningen gezien. Ook een foto van een ouder stel op de fiets zal hem zijn hele leven bijblijven.

Ruim een jaar voordat het gezin op het vliegtuig stapt om te worden herenigd met vader Mohamed, gaat Aboutaleb op zoek naar meer inhoudelijke informatie. Per brief vraagt hij de Nederlandse ambassade in Marokko informatie op over het land waar hij naartoe zal verhuizen. De grote envelop die Aboutaleb terugkrijgt, bevat tot zijn teleurstelling alleen toeristische tips over de Keukenhof, kaas en klompen, vertelt hij zo'n zes jaar later in een interview in het vPRO-radioprogramma *Rust Zacht*. Het zal nog decennia duren voordat er een zelfstudiepakket en een verplicht basisexamen inburgering komt voor Marokkanen die naar Nederland willen migreren.

Op zondag 17 oktober 1976 arriveert Aboutaleb met het vliegtuig in Nederland samen met zijn ouders, zijn jongere broertje en zijn zussen. Zijn oudste zus is in Marokko gebleven, omdat zij daar al een leven heeft opgebouwd. Luchthaven Schiphol is kort daarvoor fors uitgebreid. Het grote aantal vliegtuigen, de kolossale hallen, de roltrappen, de hellingbanen, de lounges met zelfbedieningsrestaurants en de informatieschermen maken een verpletterende indruk op de vijftienjarige Aboutaleb.

Een collega van Aboutalebs vader haalt het gezin op van het vliegveld. In de communicatie met de collega gaat het meteen mis. Ze verstaan elkaar niet en Aboutaleb begrijpt in eerste instantie niet dat hij in de auto verplicht zijn gordel om moet doen. Hij ziet het als een teken aan de wand: het gaat niet makkelijk worden om de taalbarrière te slechten.